

uzdanost, brezbriznost čustva, ki ga je Nietzsche imenoval dionizično. Pri nižjih slojih sta zunanja oblika in čustvena notranja vsebina še v srečnem skladju, tako da se njihova nravnost skoraj ne razločuje od naše: Enoženstvo, vest in radovoljna pokora za greh. Ako je pisateljica dobro zajela ta življenjski nazor, potem Kitajec nima globljega religioznega čustva; toliko bolj pa so razvite oblike morale, ki se zde dokazilo Nietzschejevega nazora, da so pojmi dobro in slabo le druge besede za to, kar je koristno ali škodljivo za ohranitev družine in rodu. — Smisel življenja in vse veselje je le v tem, da se ohrani rod, ne uživanje ali pravica in svoboda. V tej deželi se pravica kupi le za denar, za reveže ni pravice ne zemlje, za kar pa se že vzdigujejo komunistične revolucije. A naša mati razvije še iz starih korenin čudovito visoko človeštvo, ko spreminja nejasno hrepenenje svoje duše v delo in ljubezen do otrok. Včasih tudi v njej prevlada razdvojenost, da mora z razumom govoriti svojemu srcu in nagonom, vobče pa jo drži materinska zavest v sreči naravnega organizma. Sirotno slepo hčerko ljubi prav s krščansko ljubeznijo. Tu se zdi, da je pisateljica segla v najlepšo globino kitajske nravnosti. Drugod pa čutimo mesto narave še bolj pridvignjeni zanos Walta Whitmana, kot bi osebe hotele reči: »glejte nas!« Narava se hoče razkazovati v svojih animaličnih posebnostih: Žena ljubi hrano kakor zdrava žival, mož po obilnem obedu zadovoljno zakruli, starka ima tak pohlep po jedi, da se ji cede sline, življenje je materi v radost, celo starka s ponosom opravlja mala dela. Čeprav nam ne gre sodba, koliko je kitajskega in ameriškega občutja, moramo le reči, da je Buck prekosila samo sebe. Povest je ulita kakor zvon, niti en stavek ne zveni prazno. Tudi prevajalec se je vidno potrudil za lepo slovenščino. Ostal ji je časopisarski delj 75, dovršni supin: odnesla podojit (109), ki bo pa menda že dobil domovinsko pravico, solnce, svetiljka, otenek, zrazati (62), oblikovala (19), spovila (12), predno poleg preden, činila zrnje 78, lavkarji.

Dr. J. Šilc

Roland Dorgelès: **Leseni križi**, Prevedla Ivanka Klemenčič. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935, strani 274.

Pisatelj sam pravi, da ta roman iz svetovne vojne »ni kopija vojnih dogodkov, ampak preustvarjena resničnost«, torej zavestna umetnost, življenje dvignjeno v obliko in očiščeno, ne brutalnosti, ampak slučajnosti osebnega pogleda, da bo vsak bojevnik lahko dejal: To so tudi moji spomini. Zestoba francoske umetnosti se vedno vrača od valovanja in kipenja časovnega čustva, ki grozi težišče pomakniti v nov ritem stvari, k trdnemu idealu klasicizma iz preteklosti. Francoska miselnost je bolj dejavna kot spoznavna, pozornost je obrnjena na aktivno stran resničnosti, medtem ko nemška sega v pasivnost in notranjo dinamiko: francoski jezik nima pravih trpnih oblik, v nemškem pa prevladujejo. Predpogoj aktivnosti pa je stabilnost, opora za dejanje, ki si jo je zgradil francoski duh v davni zlati dobi kot jasen ideal o človeku, domovini, državi in umetnosti. Na tej poti Francoz vse laže in prešerneje obvlada življenje in nedoločno nastajanje kot v teži stvari pogreznjeni človek. Strahota vojske sredi blata, krvi in ognja postaja znosna v jeziku francoskega genija, ko govori skozi usta pro-

stakov in spreminja življenje z ironijo in pretiravanjem v božansko objest in groteskno igro, v kateri obledita muka in brezupno trpljenje. V zgodovini preizkušeni narod pozna umetnost, kako se življenje premaga in tragedija spremeni v komedijo. Še celo vojaške kvante in psovke niso naslada nad grdobo in osebno bolečino, ampak veselje nad tvorbo gibljivega in glumaškega duha, ki tudi smrti podvezuje lahkotne peroti. To je pogled v resničnost, kakor jo srce lahko prenese, ki se v smehu rajši zaveda moči, kakor bi se utapljal v malodušnost. A kakor so v jarkih pozabili trpljenje, tako tudi zdaj nehvaležni živi pozablajo lesene križe in pod njimi skrito bolečino, srce ohrani v spominu le lepe dneve, kar je pretežko se pogreza na dno, pravi pisatelj. — Usoda, ki je tu francosko osvetljena, se bo vedno ponavljala, dokler se zakon nasilja in boja ne umakne zakonu ljubezni, ki ga je oznanjal Tolstoj pa tudi Romain Roland. Dorgelès je spisal povest, ki hoče biti le spomenik, ne kažipot človeštva.

Dr. J. Šilc

Helena Haluschka: *Sin dveh očetov*. Poslovenila Blaž Poznič in Jože Pogačnik. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1935, 268 str.

Povest pripoveduje o stremljenju nove mladine iz dobe po vojni, za katero še ni druge oznake kakor nova stvarnost. Pojem je zelo širok in se le polagoma zgoščuje v določnejše obrise in cilje, ki so se premaknili od prvega zanikavanja vseh ustaljenih vrednot in svobodnega izživljanja na pota trdnejše in duhovno zasidrane kulture. Predvojna duhovnost je bila plato-nična razdalja med idejami in človeškimi stvarmi, nova stvarnost po vojni je obujanje duše in iskanje večne luči v minljivih stvareh (233), kar se bolj krije z aristotelskim načelom: *universalia in rebus*. Neposredni organ za ta pokret prihaja iz velike umetnosti, ki je odkrivala višji smisel življenjskih stvari, zlasti pa svetita bratstvo Tolstoja in Tagorea kvaliteta predmetov. 'Kakor ljudstvo poduhovi zgolj koristne stvari, tako je tudi njegova umetnost izraz hrepenenja po trajnih vrednotah' (231). Stroj pa nam je predmete od-tujil, da niso več naši prijatelji in utelešena podoba naših sanj (236), ampak naši sužnji: lahkotno obvladanje stvari nas je osiromašilo, ker se je svet kvalitete spremenil v vsiljivo spačenost ali stvarno suhost. Svet in človek izgubljata dušo, zato čimdalje bolj sahne vrec življenja. Človek nove dobe se boji življenja in beži pred seboj z avtomobili, železnico in kolesi, duša izginja iz posameznika in občestva, iz predmetov, ljudstva, domovine in države. Šele novo gledanje v trajne vrednote oživi krščansko misel, da je človek brat, ne pa žival ali Bog. Nova stvarnost postaja sinteza nemške in francoske miselnosti, ki sta med seboj v takem razmerju kakor Heraklitov *παντα ῥεει* in negibna resničnost Eleatov. V minuli dobi je zijal nepremostljiv prepad med Nemcem, ki mu je vse nastajanje in dinamika, in med fran-coskim vidikom bivanja in stabilnosti. Nemec misli v stvareh, nastajanje mu budi čustvo neomejenosti in neprestanega tveganja, Francoz misli v ustaljenih podedovanih pojmih družabnega in narodnega ideala, kjer se čuti varnega. Na razvalinah vojske pa prihaja novi rod do prepričanja, da narodne men-talnosti še niso absolutna resnica in cilji, ampak le dva vidika človeštva, če še ni mogoča sinteza, naj vsaj vesta, da sta drug drugemu potrebna (222).